

Andando pola BOVIA

↓ Rafael Cascudo Noceda

Esta vez vamos achegarnos hasta un recanto especialmente guapo das terras d'Entrambasauguas. Nél vamos poder contemplar un espacio natural que xunta el monte milenario cos regueiros limpos y puros y unde poden vivir as encantadas, os colobróis que las velan, el busgoso que defende os árboles, os trasnos que quedan nas casas dos poblos abandonaos, el sumicio qu'esconde ferramentas y tarecos, as lavandeiras, os papóis, as bruxas y hasta a Santa Compañía... Todo esto atoparémoloslo mui cerca, escondido al nordeste d'ún dos conceyos dos Ozcos, pero mui ben podería atoparse en cualquera dos outros conceyos ermaos. Tamos falando das terras de Vilanova, y máis en concreto, da Serra da Bovia.

A salida fémosla dende El Campo da Bovia, achegaos al pico unde se xuntan os conceyos da Veiga, Castropol y Vilanova. Empezamos a andar mirando pral Filso ou Pico da Bovia, cos sous 1.201 metros d'altura destacando nel medio d'un paraxe sin árboles y con monte baxo. Hacia el N. hai búas vistas del mar y da rasa costeira y, pol S., lombas, outeiros y montañas. As máis achegadas asomeñan islas nun mar calmo d'algodón que fai el cerzo qu'enche os fondos. El sol da mañá bota as súas rayolas por derriba d'aquel mar afondao nos vales y axuda a construir un paisaxe ben guapo que vai deixar cua boca aberta y sorpresos del todo a os que consigan velo.

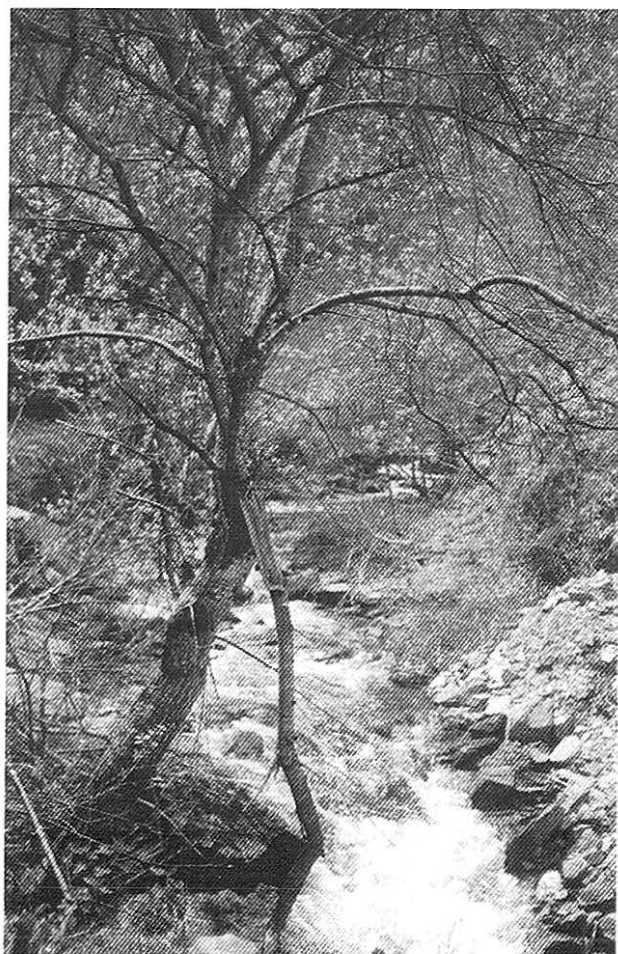
Botamos a andar con esa visión delante de nosoutros seguindo a pista que dende El Campo da Bovia vai hacia San Cristobo, pero ensiguida la deixamos pra meternos por un carreiro medio tapao entre monte baxo: gancelas, toxos, herba y uces altas que nos tapan por completo y cuase nun deixan ver a os que van andando delante. Este carreiro baxa mirando pral S. fendo lamar de revoltas pola ladeira dereta del valín qu'amaña El Rego da Bovia, mentramentres qu'el mar de cerzo se vai desfendo tanto por mor da puxanza del sol como pola pérdida d'altura. Pola esquerda, y afuracando el vale, baxa el regueiro que vén da Bovia, debaxo mesmo del Filso, y que col tempo foi tayando nel tarrén úa gorxa estreta y espectacular. Na ladeira del outra

Por caminos y carreiros

veira vemos os restos de pedra das casas y cuadras del Busquete.

Anque el andar ás veces faise incómodo por culpa das uces, ensiguída asomamos derriba del lugar da Bovia, al qu'entramos por un caleyón estreto con úa parede de pedra pechándolo pola esquerda. Úa fileira de carbayos y mañuzos de mofo danye un colorido especial a esta entrada. Tamos nun poble abandonao como tantos lugares d'esta comarca ancestral dos Ozcos. Pertenece á parroquia de San Cristobo y ta a 799 metros d'altitú y a 10 km da capital del conceyo. As casas son de pedra cuas cubertas de louxa, y esa mezcra fai qu'os grises reinen nel lugar: os grises azulaos escuros dos louxaos y os grises pardos das pedras das súas paredes. Todo este color contrasta col monte que las arrodiá y que ta formao principalmente por carbayos albares y castañeiros. Entrar nun sito abandonao é como retroceder nel tempo máis de cen anos y, se visitamos algúa das súas vivendas solitarias, darémonos conta ensiguída. Este lugar pobláronlo us anos comunas d'alemanes que lo estropiaron abondo nel que ten que ver col valor etnográfico.

Deixamos A Bovia y seguimos andando pola ladeira costeda. El noso camín adéntrase pol medio d'un monte impresionante. É úa fraga onde predominan os castañeiros y os carbayos, entremezraos con lamar d'acebros, bidureiras, toxos, uces y folgueiras. El tarrén del camín ta brando y esponxoso, chen d'arizos y foyas cayidas de pouco —porque tamos nel outono— y qu'amañan úa alfombra qu'estala al pisa-la. Delante noso, nel alto d'un outeiro, asoma El

RAFAEL CASQUIDO

El Rego da Bovia antias de xuntarse col Rego del Calvario

Picón, un caseirío aislao y solitario formao por úa casa, úa cuadra y un pozo. Por alrededor, praos costados separaos por paredes de pedra pintadas de mofo y hedras. Dende este lugar da parroquia de San Cristobo poderá contemplarse un treito del vale que fai El Rego da Bovia y el sou monte chen d'encantos y de maxa.

Deixamos El Picón y volvemos meternos pol medio del monte, agora ocupao con exemplares grandísimos de carbayo albar, y a cada pouco vemos regueiríos que cruzan el noso camín saltando bulicigos na súa baxada hacia El Rego da Bovia. Por entre os árboles, y sobre todo na veira del camín, mantos d'arandeiras que cubren el tarrén dándoye ese tono verde escuro y relumante. Al altura del Busquete deixamos el camín que vai subindo suavemente hacia San Cristobo y baxamos monte a través buscando as auguas cristalinas y nada contaminadas del río. Hai que baxar aspacio porque debaxo de cada peteiro de mofo pode haber un furaco traicioneiro, pero a baxada merece muito a pena porque vamos poder ver algo precioso de verdá: el rego baxa espléndido trazando revoltas que buscan el tarrén máis brando, salta, empuja, métese por entre os penedóis de granito y en cada centímetro construye daqué diferente, pero igual de guapo. Seimeiras, espumas, augua clara y olor a humedanza. Lo malo —se é que podemos dicir

San Cristobo

eso— é que temos qu'avanzar seguindo o curso del río y nun hai ningún camín ou carreiro feito, polo qu'el andar faise costoso y difícil por causa dos esbarroís al pisar os penedos moyaos ou chíos de verdín. Menos mal que vai ser pouco treito y ensiguída chegamos a unde se xunta El Rego da Bovia col Rego del Calvario que baxa da Vaga. Nese punto vamos atopar úa ponte que ye serve de paso al camín que vén del Busquete y sube lougo hacia San Cristobo. Pañamos ese camín que vai pol medio del monte y nos leva pouco a pouco á cabeza d'úa das parroquias con menos población dos Ozcos: San Cristobo.

San Cristobo é un lugar con muito encanto, ún dos máis guapos del conceyo tanto polas construcións como pol entorno natural unde ta. Caleyóis veyos col piso característico, casas y paredes de pedra suspendidas nel tempo, horros guapísimos. Tamos na ladeira E. del cordal de Murias, nun chao que cai derriba mesmo del barranco que fai El Río da Bovia, a 725 metros d'altitú y a 6 km da capital del conceyo. El ilesia, igual qu'as casas de San Cristobo, adáptase al tarrén y, polo tanto, á súa característica principal: el desnivel. Feita de pedra pizarrosa, por fora ten un cabildrín y úa espadana con arco de medio punto prá campá. Y por detrás ta el cementerio, unde síguen vindo enterrarse os antiguos vecíos perdidos por Xixón, Avilés ou pol mundo adelante. Nas casas solitarias, però non esquecidas inda, é posible ver as lareiras nel medio da cocía coas gamaeyras colgando del techo, por unde se descolgan

con muita facilidá os trasnos pra roubar el pan de meiz ou as rapelas.

San Cristobo é famoso pola calidá del mel que producen as súas colmías que, por certo, son búas de ver tanto nel lugar como na contornada, igual qu'os cortíos, asentaos nas medias ladeiras, achegaos a os regueiros y coa súa característica feitura de muralla circular ou ovalada pra defender os trobos, postos éstos de xeito escalonao, dos ataques dos animales.

Despós da visita deixamos San Cristobo pañando por un camín que sale hacia el S. dende a praza central del poblo. É un camín bon d'andar y por entre bidureiras, carbayos y castañeiros iremos núa subidía buscando outro punto del noso recorrido. Outra vez monte, outra vez regueiríos que saltan el camín y buscan el vale, outra vez cortíos y paredes de pedra que separan el monte del camín. Por un momento andamos pol extremo de riba del monte, que levamos pola nosa esquerda cubrindo a ladeira que baxa hacia el fondal. Pola dereta, un tomo de terra y monte sepáranos de praos costedos. Tamos achegándonos ás cortías da Sela de Murias. Neste lugar hai un aira pisada de louxón que seguro que yes valía tanto pra mayar como pra fer a festa. Agora sírvenos de punto de descanso y de talaya pra contemplar a guapura del monte de Murias y del monte da Bovia, que se fain ún solo condo se xuntan nel fondal. A Sela ta nel extremo d'un monte, derriba mesmo d'úa garganta impresionante. Ta a 900 metros d'altura y aquí temos vexetación mesta y colorido

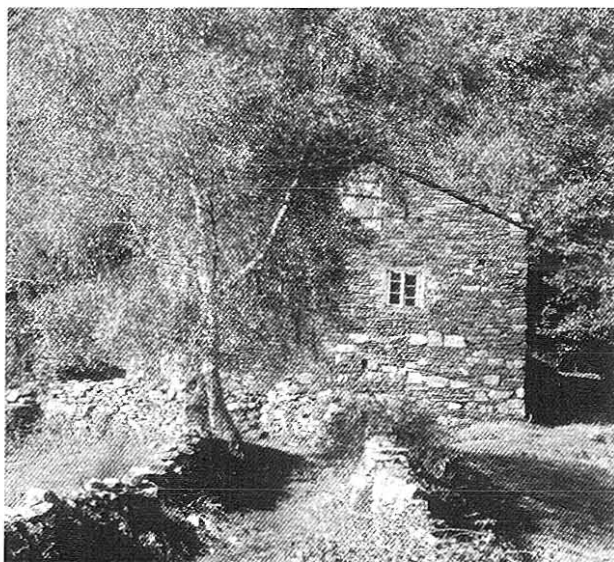
diferente según el época del ano que lo visitemos. Outra vez casas de pedra y lousa y outra vez un lugar abandonao que, lo mesmo qu'a Bovia, tuvo un tempo con úa comuna d'alemanes.

A partir da Sela empezamos a subir. Por mor d'eso vai desaparecer el monte das veiras del camín, qu'agora ocupan praos y gancela. Dende aquí temos un treito de muita subida fendo revoltas hacia el SO. Pasamos pola Sela de Riba, úa braña derriba del poble, y al acabo da ascensión atopamos úa lagúa, col Pico de Murias (1.018 metros) presidíndolo todo. Se el día ta claro, dende este outeiro as vistas en todas as direccióis son increíbles, y xa nun díganos se subimos a lo máis alto del pico.

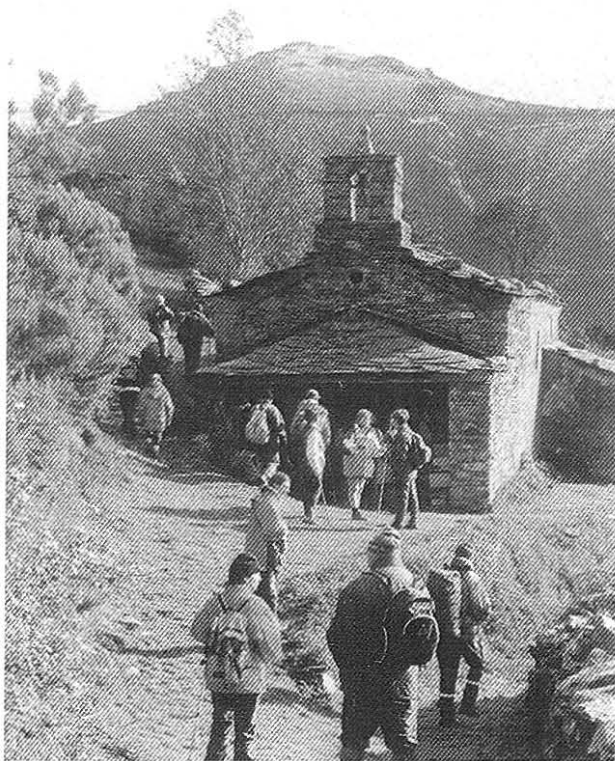
Pañamos úa pista y coyemos camín del S., tendo El Pico de Murias sempre como referencia y á nosa dereta. Achegámonos hasta un cercao que zarra un prao con postes de madera y alambrada. Neste punto deixamos a pista y coyemos pola veira del zarro en dirección SO-O. El pico quédanos á dereta y por entre toxos altos y picóis baxamos hasta us praos. Siguiendo un valigato pequeno que baxa en dirección SO, achegámonos hasta un caseirío perdido nel medio del monte y arrodiao de praos verdes: Rudupil. É úa casa típica da zona, con un texao al ras del camín, tan al ras que necesita d'úa paredía pra qu'el gao nun se suba derriba.

Por úa caleya de terra baxamos hacia el rego, cruzámoslo por derriba d'us penedos ou por úa pontúa y despós da baxada temos úa subida hasta dar núa pista. Pola dereta levamos un valín que busca el río y a capital de Vilanova. Praos verdes, monte baxo, colmías d'abeyas ben situadas en zonas de monte... y, despós d'úa subida, xa tamos na Ovellariza.

Tar na Ovellariza é como tar nun balcón derriba de Vilanova. Ta a 760 metros, na ladeira O. del alto da Curiscada, que ta nel cordal de Murias. Solo nos queda baxar us oitocentos metros de camín hasta dar na vila capital y asina chegar á meta d'esta travesía na capital del conceyo.

Caseirío del Picón

A igrlesia de San Cristobo

Vilanova ta nun punto estratéxico por unde pasa el río del mesmo nome, que nace na Garganta y qu'é tributario del Río Barcia y, polo tanto, del Augüeira y despós del Navia. Por alí pasa tamén a carretera que vai a Samartín y, como seña d'identidá máis importante destacando entre as casas, ta el *Convento*, fundao polos benedictíos en 1137 nun feito histórico fundamental prá vila y pral conceyo. El dominio monacal duróu hasta 1827, ano en que Vilanova se fai conceyo independiente. El convento pasa a maos privadas en 1836, por causa da desamortización de Mendizabal. Lougo, este monasterio de Santa María foi declarao monumento. Al pé ten úa ilesia románica, con tres naves y triple ábside semicircular, y tamén destaca a fachada que dá á praza central de Vilanova, coa súa porta principal del barroco tardín.

Rematamos na capital úa ruta qu'anduvo pol conceyo mayor dos tres Ozcos, Vilanova, con us 114 km² de superficie. A Bovia, ademáis de ser un alto de montaña visible dende muitos sitios da Marina Occidental asturiana, señálanos a presencia da neve y agora tamén a da colonización d'esos molíos novos productores d'enerxía. Però tamén é un vale ben guapo escondido nas coradas dos Ozcos, úa conca chía de misterio y encanto que merece muito a pena que la visiten sin présas pra poder falar, de paso, coa súa xente na nosa lingua milenaria y probar pratos riquísimos en cualquiera dos sous lugares. Todo eso xunto, entremezcrao, é el sangre d'úa terra mui especial d'esta Asturias nosa.

